

Пряшівська Основна школа і Гімназія ім. Т. Шевченка отримала нове комп'ютерне обладнання

Близько 140 дітей з України, які інтегровані в початкову та середню освіту в Пряшівській Основній школі та Гімназії ім. Т. Шевченка, отримала нове комп'ютерне облад-

також з інтеграцією в школи і на роботу», – сказав Мілан Маєрський, голова ПСК, в понеділок, 4 березня, приймаючи пожертвування від офісу УВКБ ООН в Кошицях. За його словами, саме це

нилося програмованими роботами Qoopers, інтерактивними сенсорними панелями, а також наборами Triptych A, які будуть служити для по-жвавлення навчання.

«Ми підтримуємо Словаччину, не виключаючи місцеві органи влади, які відіграють ключову роль у допомозі біженцям. Ця наша пожертва є результатом конкретних обговорень з керівництвом ПСК щодо потреб, які дійсно допоможуть регіону та середній школі. Ця школа є унікальним прикладом включення дітей з різним навчальним досвідом в освітній процес у Словаччині. Більш конкретно, це приклад інновацій через інтерактивні ігри, які можуть допомогти подолати мовний бар'єр», – зазначила Оана Кертісс, голова Представництва УВКБ ООН в Кошицях.

▲ На фото (зліва): завідувач відділом шкільництва ПСК Ян Фурман, голова ПСК Мілан Маєрський, директор Об'єднаної ОШ і Гімназії ім. Т. Шевченка Ігор Андрейчак.

▲ Оана Кертісс (на фото вправо) оцінила унікальний внесок Основної школи і Гімназії ім. Т. Шевченка у включення біженців – українських дітей, в яких інший навчальний досвід, в освітній процес у Словаччині.

нання. Нею будуть користуватися в окремому комп'ютерному класі та під час уроків. Нові ноутбуки та планшети школа отримала від свого засновника – Пряшівського самоврядного краю (PSK). Комп'ютерне обладнання вартістю 51 тисяча євро Пряшівському краю подарувало Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

Співпраця між Пряшівським крайовим урядом та Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), спрямована на допомогу українським біженцям, триває. Цього разу мова йде про нову комп'ютерну техніку на суму близько 51 тис. євро. Ноутбуки, планшети та інше ІКТ-обладнання отримали українські діти, які навчаються в Об'єднаній школі ім. Т. Шевченка з українською мовою навчання в Пряшеві. Зокрема, там навчається близько 140 учнів.

«Дуже важливо продовжувати допомагати і бути солідарними зі слабшими, які борються за існування. З самого початку військового конфлікту ми намагалися створити найкращі та найбезпечніші умови в нашому регіоні для біженців з України. Ми допомагаємо їм з житлом, одягом і їжею, а

представництво ООН має великий досвід допомоги біженцям і є корисним у кризових ситуаціях.

«Наразі результатом нашої співпраці є нове обладнання і зрозуміло, що воно знайде найкраще застосування у Пряшівській об'єднаній школі, де у нас найбільше учнів-українців. Освітою, яку ми надаємо їм у Словаччині, ми замінюємо сильно зруйновану українську систему освіти і принаймні частково замінюємо те, що їм потрібно для їхнього майбутнього», – додав голова ПСК.

Завдяки УВКБ ООН в Кошицях обладнання Об'єднаної школи ім. Т. Шевченка попов-

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців з офісом в Кошицях продовжило співпрацю з ПСК у 2023 році, передавши негрошову пожертву комп'ютерного обладнання. Вона була спрямована на придбання нових меблів та обладнання, а також так званої побутової техніки для шкільного пансіонату при Середній професійній школі економіки, готельного господарства та послуг в Бардєві, де Пряшівська крайова адміністрація надала притулок близько 40 українським біженцям.

ПСК.

Великдень у 2024 році Воскресіння Христове, або Великдень – одне з найважливіших християнських свят

Дата Великодня на відміну від Різдва чи Трійці у кожному році своя. Вона залежить від дати першого повного Місяця після дня весняного рівнодення.

Католики цього року святкують Великдень 31 березня. Православні святкують 5 травня.

У 2025 році християни східного і західного обрядів відзначать Воскресіння Христове в один день – 20 квітня.

Коли Великдень у 2026 році
У православних – 12 квітня, у католиків – 5 квітня.

Коли Великдень у 2027 році
У православних – 2 травня, у християн західного обряду – 28 березня.

Коли Великдень у 2028 році
Православні та католики відзначатимуть свято в один день – 16 квітня.

Коли Великдень у 2029 році
У православних – 8 квітня, у католиків – 1 квітня.

Коли Великдень у 2030 році
У православних – 28 квітня, у християн західного обряду – 21 квітня.

Chas News

▲ Команда стрічки «20 днів у Маріуполі» отримує «Оскар» за «Найкращий повнометражний документальний фільм».

Український фільм «20 днів у Маріуполі» здобув «Оскар»

«20 днів у Маріуполі» стала першою українською стрічкою, яка отримала престижну нагороду «Оскар» у номінації «Найкращий документальний фільм». Фільм режисера Мстислава Чернова розповідає про перші дні облоги міста Маріуполь російськими військами у 2022 році.

Спільно створена Associated Press та американськими документалістами з Frontline стрічка вразила своєю важливою та вражаючою історією. Матеріал для фільму було відзнято протягом перших днів облоги Маріуполя, що надає йому особливого зворушливого характеру.

На церемонії вручення «Оскара» режисер Мстислав Чернов сказав: «Я вдячний. Але, напевно, я буду першим режисером на цій сцені, який би хотів не робити цей фільм. Я хотів би мати змогу обміняти це на те, щоб Росія ніколи не напала на Україну, ніколи не окупувала наші міста; щоб росіяни не вбивали десятки тисяч моїх співгромадян України. Я б віддавав це, аби вони звільнили всіх заручників, солдатів, які захищали нашу землю, цивільних, які в їхніх тюрмах. Але я не можу змінити історію, не можу змінити минуле, проти ми всі разом, ви і я, ми зараз серед найталановитіших людей світу. Ми можемо зробити так, щоб історію виправити, щоб правда перемогла. І щоб загинулі люди Маріуполя та ті, хто віддали своє життя, – щоб їх ніколи не забули. Тому що кіно формує спогади, спогади формують історію», – сказав Чернов.

Він також відзначив тогочасного фотокореспондента Євгена Малолетка та продюсерку Василісу Степаненко. Вони разом із ним працювали в оточеному Маріуполі, і разом з ними піднялись на сцену.

Фільм «20 днів у Маріуполі» розповідає про облогу міста від 24 лютого 2022 року і є режисерським дебютом воєнного кореспондента Мстислава Чернова. Разом із ним працювали фотограф Євген Малолетка та продюсер і журналістка Василіса Степаненко, які за цю роботу отримали Пулітцерівську премію.

Фільм отримав визнання на численних міжнародних кінофестивалях та здобув нагороди від Cinéma for Peace (Німеччина) до Royal Television Society (Велика Британія). Національна прем'єра відбулася на фестивалі Docudays UA, де стрічка стала кращим фільмом Національного конкурсу та отримала приз глядацьких симпатій.

Лише за перший тиждень прокату в Україні «20 днів у Маріуполі» зібрав понад 530 тис. гривень, ставши найкасовішим документальним українським фільмом в історії.

Президент України Володимир Зеленський відзначив важливу роль цієї документальної стрічки у протидії російській пропаганді та подякував її творцям.

Укрінформ, 11.03.2024 р.

▲ Кадри з фільму «20 днів у Маріуполі».

«Не забудьте пом'янути незлим тихим словом»

Так заповідає Тарас Григорович Шевченко у вірші «Заповіт» до всього світу, бо його поезія – це «пророчі слова Кобзаря». Під такою назвою у неділю, 10-го березня ц.р. в Пряшеві, в залі Словацько-українського культурного та інформаційного центру відбулась концертна програма, присвячена 210-річчю з дня народження Тараса Шевченка.

Програму підготувала режисер Олена Кравченко з виконавцями – членами дитячого театрального колективу «Хамелеон», дітьми батьків-біженців з України. Ця група давала програму поезії і музики не перший раз, радувала своїх рідних і пришівських глядачів.

Текст сценарію концерту Олена Кравченко уклала зі щирим відношенням до поезії Тараса. Кожний вступ виконавців нагадував нелегкий життєвий шлях, неперевершений талант художника, любов і захоплення до України, його невмирущі послання світу.

Кожне слово Кобзаря відгукується у серці українців і сьогодні. Відчутним це було і в декламації виконавців – сердечність, чуттєвість, душевність, переконання про велику правду, яку у вірші поклав великий Тарас.

Перший номер програми – вірш «Реве та стогне Дніпр широкий» читала Олександра Тютюн під мелодію, яку на бандурі виконала Мілана Кравченко.

У монтажі далі виступали:

Старко Євангеліна, Злата Місюк і Софія Семенова з віршами «Садок вишневий коло хати», «Попрошалося ясне сонце» та «Червоний місяць аж горить».

«Зацвіла в долині червона калина, ніби засміялась дівчина-дитина» – читала Кристина Дидиченко.

«І вам слава, сині гори» читала Злата Уманська, вірш «Сон» продекламувала Олена Чернозуб, а Єлизавета Колібабчук подала вірша «Дивлюся, аж світає».

Було приємно слухати виконання поезії дівчатами, від яких до публіки лунали ледь дозріваючі дитячі голоски та й вивчена і зрозуміла тема вірша.

Владислава і Станіслав Соловки – сестра і брат – зачарували виконанням поезії «Думи мої, думи».

Уривок з поеми «Гайдамаки» зачитав Ерік Левченко, Гордій Старко продекламував вірш «Сонце гріє, вітер вие», Максим Шаповаленко подав вірша «Мені 13 минало», а Крістіан Каплунов прочитав вірша «Село».

З романтичної балади «Причинна» народилася чудова пісня «Така її доля», яку під власний акомпанемент заспівав Віктор Гащак, технічний оператор програми та й сам автор чудової музики на слова поезії «Доля», з якої вийшла пісня «Ти не лукавила зо мною».

Молодий Ростислав Романчик у супроводі фортепіано потішив піснею «Зоре моя...» з поеми «Княжна».

У виконанні відомої серед української громади в Пряшеві і на інших сценах співачки Тетяни Гудачок, котра зачарує своїм співом публіку різних художніх імпрез, звучали такі пісні на слова поета Тараса Шевченка: «Плавай,

лебедонько», «Над Дніпровою сагою», «Ой, три шляхи широкі», «Зацвіла в долині червона калина» та пісню «Садок вишневий коло хати».

Тарас Григорович Шевченко – без сумніву, важлива історична постать, він зробив вагомий внесок в українську і світову культуру. Рядки його віршів стали пророчими і через століття в них знаходять важливі послання наші сучасники. Чи не пророчі такі слова поета:

*Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині –
Однаковісенько мені...
Та не однаково мені
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені.*

Голова Центральної ради СРСУСР, співорганізатора святкового пообіддя, Павло Богдан заговорив до публіки, зокрема до тих громадян України, які знайшли притулок в Словаччині і такими словами вірша Т. Шевченка:

*Зросли шляхи тернами
На тую країну,
Мабуть, я її навіки,
Навіки покинув.*

Але так, як і Шевченко, хай не впадають у безнадію, бо вони ще, напевно, повернуться до рідної країни.

*Дай дожити, подивитись,
О боже мій милий!
На лани тії зелені
І тії могили!*

У вступному слові-привітанні Павло Богдан пригадав, крім іншого, давні дотички з українським словом в Словаччині.

У післявоєнні роки, зокрема на швіччо-східній території Словаччини, на стику з Україною, де проживає населення, близьке до неї своїми діалектами, вводилась у основні і середні школи українська мова. З нею українська культура слова, пісні, музика, драма. Почався Фестиваль драми і художнього слова, організатором якого є до сі СРСУСР, та де звучить українська поезія і ніколи не бракує поезія Т. Г. Шевченка у виконанні наших учнів, студентів та дорослих читців-декламаторів.

Багатогранна творчість Тараса Шевченка була і залишається одним з головних чинників формування національної свідомості українців. З новою силою відчутна тепер міць пророчого слова Кобзаря.

Ще відлунням пливуть слова і голос молодого Ростислава Ліпіна, який декламував «Заповіт» Т. Г. Шевченка: «І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій, не забудьте

пом'янути незлим, тихим словом.»

Переповнений зал Центру української культури в Пряшеві зі сильними емоціями сприймав програму. Всі присутні стоячи підхопили невмирущі мелодії пісні «Реве та стогне Дніпр широкий».

Єва ОЛЕАР.

Фото Івана Яцканіна.

«Петро Гула. Про себе...»

3 циклу «Березневою стежкою до Тараса»

У неділю, 10 березня 2024 р., в СНМ – Музеї української культури у Свиднику відбулась поетично-музична програма з циклу «Березневою стежкою до Тараса». Цією подією ми приєдналися до всесвітніх святкувань 210-ї річниці від дня народження генія українського народу Тараса Григоровича Шевченка. Головні організатори: СНМ – Музей української культури, Регіональна рада Союзу русинів-українців СР у Свиднику та Клуб художнього слова при СНМ – МУК. Це майже двадцятирічна музейна традиція у березні вшановувати ім'я великого Пророка України, поета, чия літературна спадщина вплинула на розвиток української культури та літератури Словаччини, особливо Пряшівщини, протягом усього ХХ століття і впливає донині. У просторах музею присутній привітав директор Ярослав Джоґаник. Відкрили програму словом Шевченка і словом про нього майстрині художнього читання Ольга Урам та Анна Ванько.

Натхненням для цього річного програми під назвою «Петро Гула. Про себе...» стала творчість Петра Гула, який разом з іншими молодими авторами увійшов в українську літературу Словаччини оригінальним поетичним голосом. Ми пишаємось творчістю наших українських авторів, низкою їхніх цінних і естетично насичених літературних творів, які не маємо забувати, але презентувати та поширювати їх неповторне художнє слово серед широкої публіки.

Петро Гула народився 20 травня 1937 року в селі Видрань (тепер частина міста Меджилабірці) в бідній селянській родині. Середню освіту здобув у Меджилабірцях (1955), вищу – в Державному педагогічному інституті в Києві та ФФ УПІІШ у Пряшеві (1961). Працював у Словацькому педагогічному видавництві – відділі української літератури в Пряшеві, учительовав у Меджилабірцях та Вираві. Поезію писав російською та українською мовами. У велику літературу Петро Гула увійшов збіркою «Пою любовь, луну и розы» (1962) та збіркою віршів з прикметною назвою «Пригорща з Місяця» у колективній книзі вісьмох поетів «Восьмеро» (1962), пізніше друкувався в збірнику

«Розмова сторіч», на шпальтах «Нового життя» та «Дуклі», посмертно в серії «Словолуб» вийшла збірка «Срібний місяць» (2000). Також його вірші було перекладено на словацьку мову.

Однак талановитому українському поету Петрові Гулі судилося надто вибоїста життява дорога. Його особисте життя, як і професійна діяльність, якимось не склалися, що не могло не позначитися на творчості. Шкода, що він відмовчався і не друкував віршів, хоч писав до останніх днів свого життя. П. Гула помер молодим, на 43 році життя 18 січня 1980 року, після довготривалої і тяжкої хвороби. Похований у міській частині Меджилабірці – Видрані. Рядки поета знайшли добрий відгук у тогочасній критиці та читачів.

П. Гула писав легко: думки, почуття, одягнуті в слово, ніби самі лягали на папір. Його напрочуд людяна, особистісна, сповідальна поезія, зокрема й у перекладі словацькою мовою, звучала в просторах СНМ – МУК у виконанні декламаторок Міріам Божик, Яни Железник, Галини Галчик, Олени Піндляр, Людмили Ражина. Прекрасними піснями доповнила програму співачка Галина. Авторів рядки публіка сприймала оплесками і надіємось, що його творчість прийшла до душі сучасним любителям поезії. Дякуємо всім присутнім, що знайшли час і прийняли запрошення організаторів на недільне поетичне пообіддя.

Людмила РАЖИНА,
СНМ – МУК.

Фото: Емілія Голодняк.

Відбулось чергове засідання Президії ЦР СРСУСР

Чергове засідання Президії ЦР СРСУСР відбулось у середу, 13-го березня 2024 р.

Голова Павло Богдан інформував про виконання постанов з попереднього засідання, які за ухваленими термінами виконані чи є в процесі виконання.

Від останнього засідання Президії діяльність керівництва ЦР СРСУСР була зосереджена на виконання чергових робочих завдань. У лютому проходило кілька акцій, присвячених 2-й річниці війни в Україні, організатором або співорганізатором яких був СРСУСР.

Як інформував голова ЦР СРСУСР Павло Богдан, 1-го березня відбулось 1-ше офіційне засідання організаційного комітету підготовки 70-го Свята русинсько-української культури у Свиднику. Відбулась теж зустріч з консулом Посольства України в СР Павлом Ковтуном та почесним консулом у Воронові н/Т Пряшеві Станіславом Обіцьким, під час якої обговорювалась і можливість учас-

ті у свидницькому святі художніх колективів з України. Було також обговорено та схвалено програмно-організаційне забезпечення 59 Фестивалю фольклору русинів-українців Словаччини, який відбудеться 1-2 червня ц.р. в Камійонці.

Інформації про підготовку регіональних конкурсів співаків народних пісень «Маковицька струна» подали голови поодиноких регіональних рад СРСУСР. Регіональні конкурси відбудуться в таких термінах:

Пряшів – 25-го квітня 2024 р.

Кошиці – 26-го травня 2024 р.

Бардіїв – в селі Боглярка 11-го травня 2024 р.

Стара Любовня – в селі Чирч 18-го травня 2024 р.

Свидник – 19-го травня 2024 р.

Списька Нова Весь – в селі Порах 9-го червня 2024 р.

Гуменне – в селі Зубне 16-го червня 2024 р.

Є.О.

▲ Голова Центральної ради Союзу русинів-українців СР Павло Богдан, відкриваючи програму «Пророче слово Кобзаря», поділися з присутніми зі своїм першим знайомством з творчістю Тараса Шевченка.

▲ Режисерка програми Олена Кравченко.

▲ Пісні на вірші Т. Г. Шевченка виконала співачка Тетяна Гудачок.

▲ «Така її доля» у виконанні Віктора Гащака.

▲ «Така її доля» у виконанні Віктора Гащака.

▲ Погляд на частину учасників програми «Пророче слово Кобзаря».

Пенсіонери відсвяткували Міжнародний жіночий день

Ми регулярно інформуємо наших читачів про активну роботу У прямицької Міської організації Об'єднання пенсіонерів Словаччини.

Так було і зараз, коли 7 березня наші члени на щорічних членських зборах оцінили діяльність організації за 2023 рік, прийняли завдання на 2024 рік та вшанували своїх ювілярів – Олексія Петрика з вісімдесятирічним ювілеєм та Грегора Молчанія з 70-річчям від дня народження. У звіті про діяльність, який зачитав голова організації Мілан Коркобець, була зафіксована багата діяльність, така як туристичні походи, перебування на природі, оздоровчі перебування, участь у культурних та соціальних акціях, спортивна діяльність членів, співпраця з містом Пряшеві та дуже тісна співпраця організації з Союзом русинів-українців СР. Найбільше заслужилися у проведенні акцій Мілан Коркобець, Марцела Гернатова, Петро Бегені, Анна та Ян Гусар, Мілан Манько, Мартина Кірякова, Ірена Бегені, Єва Олар, Павло Богдан, Ігор Крета, Микола Кундрачик, Мирос-

лав Гріс, Анна Крайнякова, Володимир Вок, Катарина Шмелкова, яка також веде хроніку організації, та багато інших. Збори також позитивно оцінили роботу КРК та прийняли план основних завдань на 2024 рік. Збори привітали Яна Жакаровська, завідувача відділом з питань догляду за інвалідами та людьми похилого віку Міського уряду та Катка Гагокова, голова VI. Міської організації Об'єд-

нання пенсіонерів (на фото). У другій частині зустрічі слово взяла чоловіча частина, яка привітала присутніх жінок з жіночим днем, подарувала символічні квіти і приготувала скромне частування для всіх присутніх членів організації. Після цього відбулося дружнє спілкування, збагачене гарними народними піснями у супроводі Ігоря Крети, Віктора Гацака та Петра Бегені. Наразі наша організація налічує 85 членів, а на зустрічі були присутні 72.

Слід підкреслити, що інтерес до членства в нашій організації є значним, але з просторових причин

Петро БЕГЕНІ.
Фото: Штефан Лоренц.

Шевченківська премія

У Києві відбулася церемонія вручення Національної премії імені Тараса Шевченка 2024 року.

Як передає кореспондент УНІАН, урочиста церемонія вручення Національної премії України імені Тараса Шевченка відбулася за участі президента Володимира Зеленського та першої леді Олени Зеленської у день відзначення 210-ї річниці від Дня народження українського поета.

У номінації «Театральне мистецтво» лауреатами стали творці вистави «Конотопська відьма» за повістю Григорія Квітки-Основ'яненка. Ця вистава Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка створена у жанрі бурлескної комедії. Нагороду отримали автори вистави: режисер-постановник Іван Уривський, художниця-постановниця Тетяна Овсійчук та хормейстерка Сусанна Карпенко.

Також, у номінації «Музичне мистецтво» лауреаткою стала співачка Джамала (Сусана Джамаладінова) за альбом кримськотатарської музики «Qigit». До цієї платівки увійшли старовинні народні композиції у виконанні Джамали.

«Альбом Qigit» – це і я, це і мій батьківський дім, це наша спадщина, це і рух у майбутнє, тому що кожна пісня звучить як заповіт. Це дійсно краса і велич минулого», – сказала Джамала.

Разом з тим, у номінації «Музичне мистецтво» лауреаткою стала композиторка Кармелла Цепколенко за кантату «Читаючи історію» за поезією Оксани Забужко, «Звідки ти, чорна валко, пташина зграє?» за поезією Сергія Жадана, Дуель-Дует для скрипки та контрабасу, Симфонію № 5.

У номінації «Література» лауреаткою стала поетеса і військово-службовиця ЗСУ Ярина Черногуз за книгу поезій «(dasein: оборона при-

сутності]», написану на фронті про істинні війни.

«Мені честь отримати цю нагороду імені поета, який створив таку потужну енергію, таку творчість, яка береже нашу державність вже друге століття, допомагає їй відновлюватися з попелу, і всі ми, як військові, згадували його тексти, у дуже важкі часи», – наголосила Черногуз.

Також у номінації «Література» лауреатом став поет і старший лейтенант 59-ї окремої мотопіхотної бригади Дмитро Лазуткін за книгу поезій «Закладка».

У номінації «Візуальні мистецтва» лауреатом став художник Андрій Ермоленко за серією художніх робіт «Ukrainian resistance // Український опір».

У номінації «Публіцистика, журналістика» лауреатами стали журналісти Євген Малолетка, Мстислав Чернов і Василиса Степаненко за серією журналістських матеріалів про облогу Маріуполя (репортажі, фото та відеорепортажі, розслідування та фільм «20 днів у Маріуполі»).

Глава держави зазначив, що українці пройшли довгий шлях, щоб стати нацією, творцями своєї культури, держави та власної долі.

«Щоб людська спільнота стала нацією й державою, у найкращих характерів у країні мають бути такі серця, яким мало жити тільки для себе. Такі серця промовляють до тих, хто поруч. Дбають. Вчать – вчать розуміти. Об'єднують. Захищають. Коли треба – рятують. І в підсумку ми всі впізнаємо одне одного, чуємо одне одного, відчуваємо, що ми українці, українки», – наголосив Зеленський.

Глава держави своїм указом установив на 2024 рік розмір Національної премії України імені Тараса Шевченка 429 тис. грн кожна.

УНІАН.

Василь Ільницький: «Мислячі люди у Словаччині добре розуміють, що таке НЕ підтримати Україну сьогодні»

Словаччина – одна з перших країн, яка не тільки задекларувала свою підтримку Україні, але й почала надавати реальну військову допомогу, важке озброєння, засоби ППО. Водночас у словацькому суспільстві, згідно із соціологічними дослідженнями, є достатньо високий рівень позитивного сприйняття росії, а фейки про фашистський уряд в Києві поширюються, здавалося б, адекватними людьми. Чому в Словаччині російська пропаганда знаходить відгук у певних груп населення, як розвиватиметься політична ситуація? Поділитися своїми думками з цього приводу ми попросили заслуженого журналіста України, автора аналітичних публікацій в українських та словацьких ЗМІ, директора Інформаційно-видавничого центру УжНУ Василя Ільницького.

Пане Василю! Чи стикалися Ви з фейковими меседжами про Україну серед своїх знайомих-словаків?

На жаль – неодноразово! Дійшло навіть до того, що восени 2022 року мій давній знайомий з Бардієва, який чи не щороку гостював у мене, на своїй сторінці у ФБ поздоровив путіна з 70-іттям і побажав йому якомога швидше побороти в Україні нацистів...

Як могло трапитися, що частина словаків ретранслюють російську пропаганду?

Тут є декілька складових. Найперше – історичний фактор. Річ у тому, що Словаччина, як держава,

постала тільки у XX ст. Національний рух за державність очолюваний Людовітом Штуром розпочався наприкінці XIX ст., коли комітати, населені словаками, входили до складу Австро-Угорщини. У той час основним захисником слов'ян від національного гніту словаки вважали росію. Переважна кількість словаків тоді навіть не уявляла собі, що таке насправді росія, але пов'язувала свої найкращі помисли саме з нею. У той час багато словаків, одержимих панслов'янською ідеєю, переїжджали жити до СРСР. Навіть батьки майбутнього лідера «Працької весни» Александра Дубчека у 1925 році у складі словацьких комуністів переїхали з 4-річним сином в СРСР і поселилися у столиці радянської Киргизії м. Фрунзе (нині Бішкек). Відчувши на собі усі «чесноти» тогочасного «руського міра», у 1938 повернулися додому.

Наступний період укорінення російщини у свідомості словаків настав по закінченні Другої світової війни та комуністичного перевороту у 1948 році, коли в Чехословаччині на кожному кроці була радянська пропаганда: радянські фільми, радянські книги, назви вулиць і площ, які, до речі, не перейменовані й досі... Очевидно, зіграв свою роль і комплекс відчуття провини «дедов», які воювали у складі німецького Вермахту проти Червоної армії на теренах СРСР.

1968 рік не вплинув на зміну цієї думки?

Ініціаторами «Працької весни» стали чехи, хоча її лідером був словак Александер Дубчек. Але на зміну одному словаку, який розумів, що треба вириватися з насаджених радянських догматів, прийшов інший словак – Лустав Гусак.

Вже у нинішній період величезна потуга кремлівської пропаганди була спрямована саме на Словаччину і Угорщину. Той самий знайомий з Бардієва перекопував мене, що головним імперіалістом, який несе загрозу цивілізованому людству, є США. У нього вдома висіла карта світу з нанесеними власноруч (!) військовими базами США у світі. Я його запитав: «Скажи, коли востаннє чобіт американського солдата топтав словацьку землю, скільки словаків знали політичних репресій від американців? Бо радянські війська були в Чехословаччині з 1968 року і вивели їх звідти тільки з розпадом СРСР, а словацькі спецслужби діяли «під патронатом» і за лекалами КДБ». Відповіді на мої запитання не було.

Інший знайомий словак, котрий мешкає у містечку неподалік Банської Бистриці, постійно скаржиться мені на те, що вони економічно «поневолені» міжнародними корпораціями, і що народ не є власником розташованих у країні підприємств – і та сама біда чекає на українців після вступу до Європи. Ніби за соціалізмом словаки були господарями заводів і фабрик. Ніби сьогодні українці можуть впливати на економічну чи фінансову політику «своїх» олі-

гархів, більшість з яких десятиліттями відмивають гроші в офшорах.

«Чи все так є безнадійно?», – сказав би світлої пам'яті Іван Юрійович Коршунський. Ні! На минулорічних позачергових парламентських виборах формальну перемогу справді добула партія прокремлівського Роберта Фіца. Але очолюваний ним SMER отримав 23% голосів виборців. А це менше чвертини тих, хто прийшов на вибори! Тому не можна говорити, що Словаччина масово підтримує лозунги Р. Фіца: «жодного патрона чи цента України».

Другою з результатів майже 18% стала політична сила «Прогресивна Словаччина», яка виступає за проєвропейський шлях. Якби не «золота акція» партії «Голос», невідомо, який би був сьогодиншній уряд.

Водночас Братислава, Кошиці, Жиліна та інші великі міста, де вищий рівень освіченості людей, краща соціальна ситуація, проголосували за проєвропейські партії. Молоді словаки теж голосували за конкурентів Р. Фіца. Інша справа, що багато молоді перебуває на навчанні та на роботі закордоном і не мали змоги взяти участь у виборах. Тому не все однозначно так погано з політичними настроями у цій країні!

Яким може бути подальший розвиток громадських настроїв?

Мислячі люди у Словаччині добре розуміють, що таке не підтримати Україну сьогодні, коли вона, стікаючи кров'ю, відважно протистоїть

російському окупанту. Адже саме Україна є тією парасолькою, яка нині прикриває Центральну Європу, в тому числі й Словаччину, від путінської експансії.

Чи можливе повторення в Словаччині угорського сценарію, коли один лідер і одна партія поєднують навколо себе владу, медіа, економіку?

Думаю, що в Словаччині абсолютно неможливе повторення угорського варіанту з декількох причин. В Угорщині вся система влади зосереджена в руках прем'єр-міністра, а президент фактично має лише формальні повноваження. Його обирають у парламенті, абсолютну більшість якого складають депутати від партії В. Орбана та їхні сателіти. У Словаччині ж президент має більше повноважень та впливу на уся систему влади.

Упродовж останніх років великих і масових мітингів угорської опозиції, окрім кількох у Будапешті, я не пам'ятаю. А в Словаччині тривалий час бачимо багатотисячні мітинги проти дій влади, яка намагається згорнути демократичні процеси, наприклад, обмежити повноваження спеціалізованої прокуратури. Вірю, що ці демократичні запобіжники не дадуть Словаччині опуститися в морок авторитаризму та «рускава міра».

Олексій ШАФРАНЬОШ.
ПравдаЄ

<https://pravdaye.com.ua/vasyilnytskyj-myslyachi-lyudy-u-slovachchyni-dobre-rozumiyut-shho-take-ne->

Досвід влади східноукраїнського міста Харкова у рішенні кризових ситуацій після початку російського вторгнення в Україну був однією з центральних тем дискусії учасників «Форуму Україна – Словаччина». Він відбувся 13 березня ц. р. в Кошицях. Організаторами виступили Центр соціальних і психологічних досліджень Словацької академії наук у Кошицях та Департамент міжнародного співробітництва Харківської міської ради. Вони є партнерами в проєкті під назвою «Міста в розширеному європейському просторі» (англійською мовою *Cities in the Extended European Area*

Жорстокість воєнних випробувань України велика

ла Харків як мультикультурне місто, подібне до міста Кошиці, для жителів якого вторгнення російських військ стало несподіваним явищем. Вона заявила, що нинішня ситуація в розгортанні війни в Україні є певною і додала, що «кращих часів ми не чекаємо». Тому, за її словами, важлива підтримка партнерів з-за кордону, включно міста-парт-

школу, зараз заняття проходять на станціях метро. Це демонстрація незламності мешканців міста, ми проходимо через жорстокі випробування», – зазначила вона. Міська рада шукає відповіді на такі питання, як відновлювати пошкоджене війною місто, чи ремонтувати всі зруйновані історичні будівлі і чи повністю, чи це взагалі необхідно. «Однак головне, щоб Україна виграла цю війну, щоб перемога була наша», – підсумувала вона.

У бурхливі дні після 24 лютого 2022 р., коли у Кошиці почали прибувати біженці з України, повернувся у своєму виступі Роман Довгович, призначений мером міста уваженим працівником із вирішення питань допомоги цим людям. За його словами, Кошиці в ті часи були транзитною воронкою, і ціла робота зосередилася у центрі першого контакту екстремної допомоги, центр створено 1 березня. Спочатку його потребували дві з половиною тисячі біженців щодня. Серед інших успіхів він назвав підготовку чотирьох конвоїв гуманітарної допомоги в Україну. Наразі головним завданням у цій сфері є інтеграція громадян України у словацькі умови, сприяння їх інтеграції у повсякденне життя. Він розкритикував нині діючу постанову нового уряду СР, згідно з якою жертви на біженця за надання житла надається лише до кінця березня ц. р. – крім того, сума зменшена порівняно з попередніми періодами. «Ми хочемо повернутися на два роки назад?», – запитав він себе риторично.

Катерина Матернова, посол Європейського Союзу (ЄС) в Україні, розмірковувала про переважачі російські антиукраїнські наративи та про боротьбу з ними, яка актуальна в усіх країнах ЄС. «Ми всі знаємо, що для Словаччини це ще більший виклик, ніж деінде», – під-

креслила вона. За її словами, це також тому, що СР знаходиться в хвості ЄС у навчання критичного мислення, і вона назвала Фінлянд-

▲ Юлія Згурська під час дискусії.

дію в цьому плані позитивним прикладом. «Я живу в Україні навіть довше, ніж є там послом, тому дуже добре знаю умови, які там існують. Усі ці проросійські твердження – то нонсенс, неправда і брехня. Гібридні загрози з боку Росії великі для вільної Європи і зростатимуть». Завдяки тому, що вона бачить «на власні очі», вона виділила три маленькі дива ситуації в Україні після російського вторгнення – функціонування державних служб завдяки їх цифровізації, яку було запущено в Україні ще до лютого 2022 р., а також функціонування банківської системи та залізничного транспорту. Вона також відповіла, чому це так: «Тому що, на відміну від ситуації у Словаччині, українці не говорять, що це неможливо, а шукають шляхи вирішення».

Посол Словацької Республіки в Україні Марек Шафін повідомив, що в Харкові працює почесне консульство СР. Подібне нещодавно відкрили у Львові, є воно і в Ужгороді.

Картину того, що завдає Україні російська агресія, склав Сергій Назаренко, керівник Офісу ідентифікації та протидії загрозам об'єктам критичної інфраструктури НЕК «Укренерго». Він з гіркою посмішкою нагадав, що Україна не в ЄС, але її енергосистема вже є: «Ми відключилися від російської енергосистеми 24 лютого 2022 року, тобто в день початку агресії, і підключилися до системи в ЄС». Російські атаки дронами та ракетами по українській енергосистемі з 10 жовтня 2022 р. по 9 березня 2023 р. були такого масштабу, з якими ще жодна країна не стикалася. Були періоди, коли 12 мільйонів жителів України залишалися без електроенергії. «Нам вдалося досить швидко подолати цю дуже критичну ситуацію. Ми створили 70 мобільних ремонтних робочих станцій із близько 1,5 тис. робітниками, які безперервно ремонтували пошкоджене обладнання, навіть у несприятливу погоду», – пояснив він. Як би важко не було передбачити розвиток ситуації в Україні та рівень подальшої російської агресії, С. Назаренко визначив важливим набути досвідом для майбутніх повоєнних умов у своїй країні те, що жодна країна ЄС не може сама собі допомогти у боротьбі із загрозами національній енергетичній системі.

Під час дискусії на форумі прозвучало декілька фактів. До вторгнення Росії в Україну в Словаччині проживало 60 тис. жителів України, в сучасному 116 тис. осіб з України мають статус біженця, а загалом таких іноземців у Словаччині 200 тис. За оцінкою Світового банку, Україні на свою реконструкцію знадобиться сума, що дорівнює половині семирічного бюджету всього ЄС.

Двосторонні відносини між Кошицями та Харковом розвиваються з 2016 р., три роки пізніше у Харкові було відкрито почесне консульство СР. У 2023 р. рамки відносинам задала підписана угода про партнерство, в якій співпраця в гуманітарній сфері наразі на першому місці.

(Ю)

Фото: Міро Вацула.

▲ Загальна світлина учасників форуму.

–СЕЕА), який підтримується Норвезьким фінансовим механізмом.

Незважаючи на заздалегідь оголошену участь трьох представників уряду Словацької Республіки (СР), на форум прибула та долучилася до обговорення лише державний секретар Алена Сабелова. Телестом виступив виконавчий віцепрезидент Єврокомісії Марош Шефчович, який здебільшого говорив про пошук спільних рішень для інтеграції України в європейську зелену економіку.

Головним спікером від Харкова була Юлія Згурська, заступник директора згаданого проєктного департаменту. Вона охарактеризува-

ла Харків як мультикультурне місто, подібне до міста Кошиці, для жителів якого вторгнення російських військ стало несподіваним явищем. Вона заявила, що нинішня ситуація в розгортанні війни в Україні є певною і додала, що «кращих часів ми не чекаємо». Тому, за її словами, важлива підтримка партнерів з-за кордону, включно міста-парт-

Шевченкова Прага: пам'ятник і перший нецензурований «Кобзар» 1876 року

▲ Пам'ятник Тарасові Шевченку у Празі.

Вже 15 років чеську столицю Прагу прикрашає пам'ятник Тарасові Шевченку скульптора Миколи Зноби. Його урочисто відкрив 25 березня 2009 року третій президент України Віктор Ющенко.

Монумент українського Кобзаря особливо актуальний нині, в час, коли Україна у війні відстоює свою незалежність, промовисто звертається до сучасників – чехів, словаків, усіх небайдужих – «Борітеся – поборете, Вам Бог помагає!» (поема «Кавказ»).

Та особливу вагу Кобзар має для українських громадян, яких зараз у Чехії живе понад 600 тисяч, з яких більшість є біженцями. Для них пражський пам'ятник Тарасові Шевченку є втіленням української інтелектуальної, культурної й головної – духовної спадщини України, символом незламної волі.

Встановлення пам'ятника Тарасу Шевченку у Празі є також символічним продовжен-

тивістів Софію і Олександра Русових та історика, археолога Федора Вовка.

Вони задумали видати «Кобзар» Тараса Шевченка, втілити те, що в умовах тоді «закутої в кайдани» України не було можливим. Шукали видавця за межами України, знайшли його у Празі. Друкарня Едвара Грегра зі співчуттям і розумінням поставилася до справи.

Український бібліограф Петро Зленко про видання «Кобзаря» у Празі пізніше згадував: «Едвар Грегр співчував виданню творів найбільшого українського поета, і щоби обійти підозріння російських урядів, згодився означити своє ім'я як видавця книги».

Історична подія сталася наприкінці 1876 року, коли в чеській Празі побачило світ перше нецензуроване видання «Кобзаря» Тараса Шевченка. Виданий на чеських землях «Кобзар» мав історичну вагу ще й тому, що саме тоді, у 1876 році в Російській

імперії вийшов так званий «Емський указ», який поставив під заборону українську мову і українську літературу.

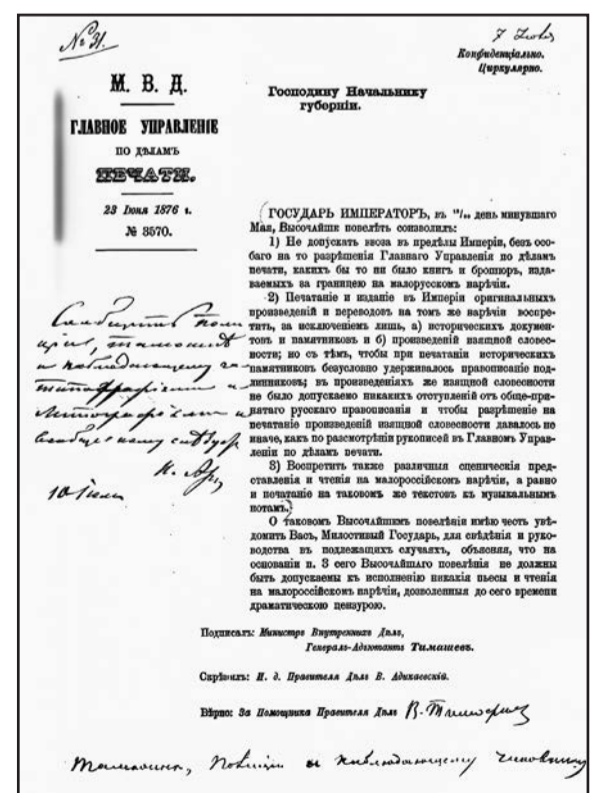
Відтак у чеській Празі український «Кобзар» Тараса Шевченка на весь голос промовив до сучасників: українська мова жива, багата і милозвучна, «А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму», як зазначав Тарас Шевченко.

У фондах Слов'янської бібліотеки Національної бібліотеки Чеської Республіки, в будівлі відомого «Клементинуму» зберігається унікальне видання першого не-

▲ Кобзар: з додатком споминок про Шевченка писателів Тургенєва і Полонського / Т. Г. Шевченка. – Прага: Друкарня Др. Ед. Грегра, 1876.

ням Кобзареві традиції на чеських землях. Мова про подію, яка сталася у 1876 році, тоді спільна мета звела подружжя просвітителів, громадських ак-

▲ Циркуляр Головного управління у справах друку начальникам губерній з інформацією про Емський указ (1876). Центральний державний історичний архів у м. Києві.

цензурованого «Кобзаря» Тараса Шевченка.

Оксана ПЕЛЕНСЬКА.
Радіо Свобода, 9 березня 2024 р.

Духовна культура під Карпатами досі надихає

Пряшів, 1 березня 2024 року. 2024 рік є Роком християнської культури. З цієї нагоди Державна наукова бібліотека в Пряшеві організувала науковий колоквиум «Духовна культура під Карпатами у ціннісних взаємодіях (особистості – джерела – історія)».

Окрім пряшівських науковців, у колоквиумі взяли участь колеги з педфакультету Університету ім. Коменського, Інституту філологічних досліджень, кафедри словацької мови, літератури та дидактики, доц. д-р Еріка Бртаньова, канд. наук та проф. д-р Петер Женох, доктор наук, а також представники філософського факультету Університету в Нітрі Светлана Шершньова, з кафедри слов'янської філології Мгр. Світлана Шашеріна Женохова, PhD.

Колоквиум вказав на важливість і багатство рукописної традиції, зафіксованої церковнослов'янською мовою на території історичної Мукачівської єпархії, її багатозначність і дослідницький потенціал, у тому числі на прикладі повчальних Євангелій. Однак під час колоквиуму окремі доповідачі також звернули увагу на проповідницьку діяльність Йонаша Заборського, який проводив активну діяльність поблизу Пряшева, шематизми як джерело інформації з церковної історії та археології, діяльність і вплив греко-католицьких священників на теренах Східної Словаччини, важливість збережених бібліотечних каталогів для дослідження історії книжкової культури, діяльність руської інтелігенції в період Першої Чехословацької

республіки, і, нарешті, не в останню чергу, дослідження з славістики, які проводять професійні співробітники Державної наукової бібліотеки.

Церковнослов'янські рукописні пам'ятки є безцінним дослідницьким матеріалом з точки зору діалектології та історичної граматики, оскільки вони відображають сучасний стан мови і мовну свідомість писаря, – зазначив професор Петер Женох.

Під час дискусії було поставлено багато цікавих питань, які можуть стати приводом для організації ще одного наукового колоквиуму в майбутньому, сказала Марцела Доменова, одна з експертів-гарантів колоквиуму.

В Нітрі буде православний храм

Православна церква буде нову церкву в Нітрі. Він стоїтиме на ділянці на вулиці Разусова під Калварією. Оренда землі була затверджена міськими депутатами у квітні 2018 року.

Спочатку планувалося, що церква буде побудована до кінця 2022 року. Наразі на ділянці збудовано лише фундамент. Однак, як очікується, незабаром це зміниться.

Будівництво відновиться після річної перерви. Як повідомила Православна церковна громада Нітрі у своїй соціальній мережі, цегла для будівництва храму прибула наприкінці лютого.

«Відтепер ми будемо продовжувати роботу окремими блоками. На березень місяць ми запланували фундамент зовнішніх стін, їх зведення до першого вінця (2,75 м) і зведення внутрішніх бетонних опорних колон», – перераховує

Православна церковна громада в Нітрі, додаючи, що вищевказані роботи вже забезпечені фінансово.

«Ми збираємося будувати комуніфікації, пов'язані з розкопками дороги (водопровід, канал, газ, елек-

Календар

1.4.1809 р. – народився в Сорочинцях в Україні письменник Микола Гоголь (215). Помер 4 березня 1852 р.

1.4.1914 р. – помер у Врутках педагог, публіцист, редактор першого на Закарпатті педагогічного журналу «Учитель» (1867), автор книжечки для народу «Народное Господарство. Земледіліє і скотководство» (1864) Андрій Ріпай (Ріпаев) (110). Народився 1829 року в Улицькому Кривому Снинського округу.

1.4.1929 р. – народився чеський письменник Мілан Кундера (95). Помер 11.7.2023 р. в Парижі.

2.4.1929 р. – народився в Андрійовій на Бардіївщині колишній хореограф і завідуючий хореографічною частиною Піддукалянського українського народного ансамблю в Пряшеві Іван Чисарик (95). Помер 19.6.1991 р.

4.4.1929 р. – народилася в Меджилабірцях колишня актриса Українського національного театру в Пряшеві Марія Якуб (95). Померла 29.9.1989 р.

7.4.1919 р. – народився на Західній Україні українсько-американський науковець – історик, сходознавець та філолог Омелян Пріцак (105). Помер 29.5.2006 р. в США.

7.4.2009 р. – Святослав Шевчук прийняв єпископську хіротонію (15). 23 березня 2011 р. Святослава Шевчука обрано Верховним архієпископом Києво-Галицьким, Главою української греко-католицької церкви.

8.4.1874 р. народився український композитор, диригент, музикознавець Михайло Коссак (150). Помер 2.1.1938 р.

8.4.1889 р. – народився в Улицькому Кривому на Снинщині ієромонах Ігнатій Чокіна (135). Помер 24.10.1976 р.

14.4.1919 р. – народився на Закарпатті дослідник новітньої історії карпатських українців Петро Стерчо (105). Помер 18.6.1987 р. в США.

15.4.1919 р. – декретом радянської влади створено систему виправно-трудових таборів – започатковано майбутній «архіпелаг ГУЛАГ» (105).

15.4.1949 р. – помер педагог, публіцист, художник Денис Зубрицький (Торисин) (75). Народився 20.6.1895 р. в Дячові Сабинівського округу.

15.4.1984 р. – помер педагог, історик Юрій Бришкар (40). Народився

27.10.1932 р. в Ряшеві Бардіївського округу.

16.4.1844 р. – народився французький письменник Анатоль Франс (180). Помер 12 жовтня 1924 р.

16.4.1889 р. – народився американський кінорежисер, комік Чарлз Чаплін (135). Помер 25 грудня 1977 р.

17.4.1924 р. – народився на Закарпатті церковний діяч, колишній православний михалівський єпископ Кирил (Василь Мучичка) (100). Помер 25.7.1979 р. в Михалівцях.

17.4.1999 р. – помер громадсько-культурний діяч, директор Української студії Слрвацького радіо в Пряшеві Василь Вархола (25). Народився 30.7.1926 р. в Дрічній Стрпківського округу.

19.4.1824 р. – помер англійський поет Джордж Байрон (200). Народився 22 січня 1788 р.

21.4.1904 р. – народився в Грабському Бардіївського округу пряшівський греко-католицький єпископ Василь Голко (120). Помер 23.7.1976 р.

22.4.1724 р. – народився німецький філософ Іммануїл Кант (300). Помер 12 лютого 1804 р.

23.4.1564 р. – ймовірна дата народження англійського драматурга Вільяма Шекспіра (460). Помер 3.5.1616 р.

23.4.1924 р. – народився в Дреніці Сабинівського округу педагог, художник Мартин Мальцовський (100). Помер 13.1.1995 р.

24.4.1979 р. – вбили українського пісняря Володимира Івасюка (45). Народився 4.3.1949 р. в Кіцмані Чернівецької області України.

25.4.1924 р. – народився в Ублі Снинського округу лікар-віролог, доц. Ладислав Борецький, доктор наук, член-кореспондент Словацької академії наук (100). Помер 15 січня 2008 р. в Братиславі.

26.4.1914 р. – народився в Сухій Броньці (Закарпаття) священник, адміністратор православних приходів на Словаччині в 1945 – 1947 рр. Георгій Кузан (110). Помер 13.9.1984 р. в Пряшеві.

26.4.1934 р. – народився в Калиноні на Лабірщині педагог, композитор Володимир Любимов (90). Помер 21.5.2013 р.

27.4.1904 р. – помер український письменник, театральний діяч Михайло Старицький (115). Народився 14 грудня 1839 р.

трика), всі вони знаходяться на протилежному боці дороги. Потім у нас є найскладніша частина: залівка аркад і арок із залізобетону. Це те, що ми зараз оцінюємо», – пояснила у соціальній мережі Православна церковна громада Нітри.

Р

У музеї нетрадиційно викладають історію

Учні отримують новітню освіту в музеї. Красзнавчий музей в Пряшеві запустив пілотний проєкт практичного викладання історії, щоб інноваційним способом наблизити її до шкіл. Перші уроки були присвячені роботі історика та життю середньовічних городян, під час яких учні також спробували свої сили у молотбі зерна на жорні, а за кілька днів музеї готували нові заняття.

У поточному році Красзнавчий музей в Пряшеві розпочав реалізацію пілотного проєкту практичної освіти. Завдяки цьому учні початкових класів навчаються історії та красзнавства безпосередньо в музеї. Вони отримують нові знання з історії як у контакт з істориками, так і з реальними об'єктами того часу. Проєкт стартував у лютому з учнями партнерської школи – ОШ, вул. Простейовська в Пряшеві.

Запуску проєкту передувала тісна співпраця між професійними співробітниками музею та вчителями. Разом вони обрали конкретні теми, які можна пов'язати з експозиціями та об'єктами музею. Згодом підготували навчальні програми для викладання історії в його середовищі, в основі яких лежить зв'язок між теорією і практикою.

До проєкту вирішили залучити учнів 5-9 класів. Для кожної вікової групи обрали по чотири теми та адаптували їх до розкладу викладання. Наприклад, п'ятикласники в рамках нетрадиційного навчання зосередяться на вивченні сили природи, релігії, історичні джерела та роботу історика.

Шестикласникам пропонують теми про коріння християнства, християнство в Європі, середньовічне місто, а також культуру, науку і мистецтво в готичному періоді. Семикласники перевіряють свої знання

про епоху Відродження, золоті копальні Угорщини, антигабсбурзькі повстання та життя середньовічних городян.

Три покоління словацьких патріотів, словацька еміграція, а також життя під час Першої світової війни та створення Чехословацької Республіки – це уроки, які восьмикласники пройдуть у музеї. Дев'ятикласники зосередяться на диктатурі Гітлера, словацькій державі, реформі 1698 року та шляху до демократії 1989 року.

Вже вступні заняття, які проводяться в музеї, свідчать про привабливий зв'язок між навчанням та культурною інституцією. Під час першого заняття, що відбулося наприкінці лютого, п'ятикласники вперше познайомилися з історичними джерелами, збереженням пам'яток та роботою історика. Всього чотири теми вони працювали з реальними історичними джерелами та використовували предмети з колекції.

Протягом березня два сьомих класи також мали нетрадиційні уроки історії, на яких вони ознайомилися з функціонуванням середньовічного міста на прикладі Пряшева за допомогою макета міського герба, фотокопій важливих документів і гербів. Вони також ознайомилися зі зброєю, яка використовувалася в той період, з продукцією пряшівських цехів, а також дізналися, яким було повсякденне життя середньовічної людини. Під час практичної частини вони навіть спробували змолоти зерно на жорні і стали частиною середньовічного ринку.

Учасники проєкту нетрадиційної освіти в музеї зацікавлені в тому, щоб у майбутньому застосовувати його і в середніх школах.

ПСК.

Сторінки минулого (101)

ВОЯНИ – VOJANY (окр. Михалівці)

31 березня 2024 року остаточно припиняє роботу вугільна електростанція Вояни. Це нагоди ближче подивитися на Вояни, що знаходяться поблизу словацько-української границі. Звідси до обласного центру Закарпаття – Ужгорода – 35 км.

Перша письмова згадка про село датується 1323 роком. У Воянах був брід або міст через річку Лаборець, якою йшов шлях із Земплина через Капушани до Ужанського комітату. У 1715 році тут було 15 домогосподарств, у 1720 році – 19, у 1828 році – 61 будинок і 479 жителів. Жителі займалися сільським господарством.

Закарпатський священник, історик Іван Дулишкович (1815 – 1883) в роботі «Исторические черты Угро-Русских», підсумовує дослідження своїх попередників і зазначає, що в Ужанському комітаті станом на 1787 рік задокументовано 49 руських поселень. Історики додають, що «Внаслідок переведення початкових шкіл на угорську протягом 19 століття – з 1810 по 1910 роки більш ніж удвоє знизилась частка русинів-українців у населенні комітату Унг. 1810 року їх було тут 88,5 %, 1840 – вже 53,6 %, а у 1857 – лише 51,0 %. 1910 року українців залишалося вже тільки 38,1 %. Населення: 162 000 (за даними перепису 1910 року), в тому числі 61 700 українців (русинів), 53 824 угорців, 36 300 словаків, 17 000 євреїв.» (Андрій Байцар).

В плінні років малярські поселення розростаються і місцеве руське населення спливає з малярським. Проте серед цих 49 руських поселень Вояни не згадуються. В хотарі Воян знайдено сліди слов'янського поселення 9-10 століть, а це могло б означати, що воно могло бути руським. Ф. Уличний зазначає, що у другій половині 13 століття воянський маєток належав ужанським замковим сто-

рогам Петру і Павлу, синам Гесега. Історик пробує довести походження назви села так: «V pisomnostiach z 13. a 14. storočia sa Vojany vyskytujú pod názvom Vojan. Bol to tvar totožný s genitívom pôvodného slovenského názvu Vojany. Tento tvar bol východiskom pre maďarizovaný názov, ktorý sa v 15. storočí ustálil v tvare Wayan. Je zrejme, že základom názvu bolo slovenské slovo voj, prípadne meno Voj, pričom s koncovkou – any patrí k starobylým slovenským názvom». Проте з досліджень словацького мовознавця С. Цамбела довідемося, що руські жителі недалекого Вишнього Німецького в минулому під впливом школи набули словацьку самосвідомість. Він, між іншим, прослідковує перехід місцевих жителів з ruskej, т. є. руської (української) ідентичності (не плутати з російською!) на «слов'яцьку»: «Gr.-katolíci východoslovenského územia užšieho, ktorí sú bez všetkej pochyby pôvodu ruského, prestali seba menovať Rusmi a menujú seba Sloviakmi.»

Словацький вчений Я. М. Корабинський (1786) фіксує село під назвою Vaján (стор. 803). Зазначає, що жителі села за релігією реформати, за національністю – мадяри. Пише, що більша частина села належить пані Паулі фон Мокчай.

Історичні назви села: Vojan (1323), Wayan (1427), Vajan (1773), Vajany (1920), Vojany (1948) ako Vojany; по-малярськи Vaján.

Початки реформатів у Воянах пов'язані з 1617 роком, коли тут було збудовано реформатський храм. У публічному просторі є менше відомостей про період до реформації. (Початки реформованої церкви у Словаччині датуються 1567 роком).

Сліди руської (української) людності у Воянах можна бачити в присутності віруючих церкви східного обряду в малярських переписах. Як вважають історики, під час укладення церковній унії 1646 року мова йшла про русинів, проте подальший розвиток не йшов на їх користь. Ось дані

про Вояни з переписів 1880, 1890, 1900 і 1910 років: 1880 – 623 жителів, з того римо-католики (46), греко-католики (16), реформати (482), євреї (79); 1890 – 593 жителів, з того римо-католики (64), греко-католики (16), євангеліки (2), реформати (444), євреї (67); 1900 – 622 жителів, римо-католики (64), греко-католики (33), реформати (450), євреї (75); 1910 – 603 жителів, римо-католики (54), греко-католики (41), реформати (432), євреї (75).

В наведені роки абсолютну більшість жителів Воян складали мадяри: 1880 р. – 604, 1890 р. – 552, 1900 р. – 593, 1910 р. – 582. Лише незначну частину жителів складають словаки: в 1890 р. – 6, 1900 р. – 15, 1910 р. – 10. В 1910 році статистика зафіксувала одну особу руської (української) національності.

Більш строкату картину жителів Воян пропонує нам перепис населення 2021 року, який вказує на зміни, які принесла з собою індустріалізація села в національному і релігійному складі населення: 920 жителів, з того словаки (234), мадяри (407), роми (189), чехи (3), українці (6), росіяни (1), румуни (1), інші (1), у 78 осіб не було встановлено національну приналежність.

Релігійне обличчя села: з 920 жителів села особи без віросповідання (123), римо-католики (166), євангеліки а.в. (27), греко-католики (47), реформати (423), православні (8), Свідки Єгови (7), євангеліки метод. (2), християнські общини (3), одною особою представлений буддизм, у 112 осіб не було встановлено релігію.

В історії жителів Воян зазнали пожежі (1798, 1882), голод (1830), хвороби (1831), на злами 19 і 20 сторіч переселення третини жителів в США, окупацію гортійською Угорщиною (1938 – 1944), але і будівництво вугільних електростанцій Вояни I та Вояни II (1962 – 1972). Проте компанія Slovenské elektrárne вирішила закрити вугільну електростанцію Вояни 31 березня 2024 року. Через Вояни проходить ширококолійна залізниця Ужгород – Кошиці.

-мі-

Геннадій Москаль

17 березня 2024 р. у віці 73 років помер український політик Геннадій Москаль, колишній голова Закарпатської обласної державної адміністрації (2015 – 2019), правник, генерал-лейтенант міліції, кандидат юридичних наук (2002), доцент (2005), народний депутат України від фракції партії «Батьківщина».

З 2007 народний депутат України VI та VII скликань, із грудня 2012 року – перший заступник голови комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. Керівник Луганської обласної військово-цивільної адміністрації з 5 березня 2015 року.

Народився Геннадій Москаль 11 грудня 1959 року в селі Задубрівка Чернівецької області.

Геннадій Москаль постійно був у зв'язках з Союзом русинів-українців СР, колишнім головою Іваном Лабою, всіляко допомагав Союзу в діяльності, незабутньою є його посильна допомога в підготовці програми Свята культури русинів-українців Словаччини у Свиднику, його заслугою у Свиднику виступали українські високопрофесійні ансамблі, колективи і співаки. Об'їздив весь наш край, побував у Пряшеві, Гуменному, де на той час ще діяла Основна школа-інтернат з українською мовою навчання і де в Середній медичній школі були українські класи, допомагав іншим українським школам та культурним установам. Неодноразово побував у рідному селі О. Духновича в Тополі Снинського округу. Цікавився національно-культурним життям української спільноти – лемків у Польщі, побував на фестивалях лемківської культури «Лемківська ватра» у Ждині

Вічна йому пам'ять!

-мі-

Професор Павло Гриценко: Не треба фантазувати, що в Україні є люди, для яких російська мова рідна

За словами Гриценка, мова – це засіб формування духовності, збереження історичної пам'яті, формування ціннісних парадигм, якими живе народ.

«Природною мовою в Україні є українська. І з цією мовою народ себе відчуває народом»

Російська мова в Україні не може вважатися природною. Лише з українською мовою наш народ відчуває свою внутрішню силу. Таку думку в ексклюзивному інтерв'ю «Главному» висловив директор Інституту української мови, професор Павло Гриценко.

«Не фантазуйте, що є росіяни в Україні, в яких російська мова рідна. Яка російська мова? Мова має мати середовище і, як Антей, стояти на своїй території, і виступати у себе від імпульсів природи, імпульсів суспільства, подій. Мова, насправді, це величезний резервуар, який все втягує. Вона здатна систематизувати і у спеціфічних слайдах картини світу зберегти історичну пам'ять творців і користувачів мови», – зазначив мовознавець.

Тому, на його переконання, російська мова в Україні не може вважатися природною.

«Природною мовою в Україні є українська. І з цією мовою народ себе відчуває народом, і відчуває свою внутрішню силу. І тому воїни говорять, що нам не все одно, і ця ідея «какая різниця» не проходить. Різниця є і вона глибока», – наголосив Гриценко.

За його словами, мова – це або засіб формування духовності, збереження історичної пам'яті, формування ціннісних парадигм, якими живе народ, або це просто технічний засіб.

«Коли мовлення рване, мовлення недовершене, і коли за кожної фразою «Усьо, давай!», або «Окей!», або ще коротше «Ок»... Та що ви давитеся! Українці так не говорять! Українці говорять розлого, спокійно, красиво формуючи свою думку і представляючи за допомогою мови цю думку», – підкреслив професор.

Як зауважив Гриценко, коли українець говорить посправжньому своєю мовою, то не тільки для росіяні, а й для інших наше мовлення – це ота «паланиця», яку ніяк не можуть вимовити.

«І це закономірно тому, що мое ество, мій духовний світ суголосні і скоординовані з моєю мовою. І мое мовлення – це мій духовний світ. З цих позицій виходять наші оборонці, розглядаючи усі перипетії, події, позитивні й негативні, які були за 30 років незавершені...», – пояснив мовознавець.

Нагадаємо, Павло Гриценко розповів, що у противників української мови змінилася тактика. Зокрема, вони почали робити підступні кроки, щоб російська мова в Україні була присутня опосередковано.

Також, за його словами, в Україні виникла ситуація постколоніального глибинного мовного синдрому, а українську мову потрібно очистити від на шарування росіянізмів та англіцизмів.

Главром.

Новини культури

ГРЕЦІЯ. У Греції упродовж кількох днів за участі представників українських громад відбулися заходи зі шанування пам'яті та спадщини Тараса Шевченка з нагоди 210-ї річниці від дня народження великого Кобзаря.

КАНАДА. У місті Едмонтон, столиці канадської провінції Альберта, відбувся «Шевченківський концерт», яким шанували пам'ять Тараса Шевченка та відзначили 210 річницю з дня його народження.

ІРЛАНДІЯ. У бібліотеці «Kerry Library» у місті Трالی (графство Керрі, Ірландія) відкрили Українську книжкову полицю, яка стала вже третьою в Ірландії.

ПИСАНКА Є СИМВОЛ УКРАЇНИ

Писанкарство є одним з найунікальніших видів українського народного мистецтва, досягло найвищого рівня свого розвитку і стало окремим видом мистецтва, а писанка – одним із культурних символів України, тож не дивно, що в Канаді українські емігранти поставили їй пам'ятник, створений відомим у Канаді митцем і знавцем народної культури Пав-

▲ Пам'ятник Писанці в місті Вегревіль в Канаді.

лом Цимбалюком в 1976 році в місті Вегревіль. Писанка налічує 524 зіркоподібних елементів, 1108 рівносторонніх трикутників, 3512 видимих граней.

У жовтні 1986 року в місті Коломия Івано-Франківської області було відкрито єдиний у світі Музей Писанки та писанкового розпису, який було створено на основі колекції Коломийського Музею народного мистецтва. Його висота сягає 13,5 метрів, а діаметр – 10 метрів. Таким чином, коломиєцький пам'ятник є найбільшою писанкою світу.

Збірка коломиєцького музею налічує біля 14 тисяч писанок із різних регіонів України та з 35 країн світу. Музей поповнює свою колекцію дарами самих писанкарів. Тут можна побачити декоративні яйця з Чехії, Польщі, Словаччини, Франції, ізраїльські кам'яні яйця, Японії, Індії, Китаю, США, Канади, Пакистану, Шрі-Ланки чи Єгипту. Унікальний музей писанки приваблює відвідувачів з усіх країн, також Музей Писанки в Коломиї експонує розписані яйця, виготовлені українцями з цілого світу.

Орнаментальне писанкове

мистецтво українських писанок безмежно багате різноманітністю форм, мотивів, елементів, рисунків, розмаїттям кольорових сполучень, неповторністю орнаментального декору, різноманітністю сюжетів, у яких відображається багатство фауни та флори, своєрідна форма рисунків, їх зміст приваблює своєю чарівністю не одного знавця та любителя народного мистецтва. У кожному традиційному осередку писанкарства виробилися й утвердили певні художньо-стильові особливості. За наявності етнографічної спільноти в кожному осередку сформувалися свої відмінні риси рисунків, своя гармонія барв, свій індивідуальний почерк.

Найбільшу розмаїтість варіанту орнаменту та найархаїчніші його риси репрезентують писанки на Гуцульщині, особливо в селі Космач, які вражають витонченістю орнаменту, помаранчево-чорним колоритом, типовими для гуцулів, геометричними композиціями із зоо- й антропоморфними мотивами. Писанка в минулому була не просто орнаментальним яйцем, її дарували не лише на знак перемир'я, побажання здоров'я, краси, сили, врожаю, як запобігання стихійного лиха – блискавки, пожежі, закопували в землю, щоб хліб був багатший, підкладали під вулики, аби роїлися бджоли.

Писанкарство протягом десятиліть в Україні зазнало значних утисків, ба, навіть, заборон, як щось вороже, адже писанка була пов'язана з релігійними обрядами. І тому тогочасна влада намагалася повністю витіснити її з народного життя. За весь час радянської влади в Україні вийшла лише одна книжка про писанки Ераста Біняшевського – в 1968 році під час хрущовської відлиги, але її тираж був занадто низький і вона стала бібліографічним раритетом.

У 1992 році в Києві відбувся I Міжнародний з'їзд писанкарів. У ньому взяли участь писанкарі з усіх регіонів України, представники української діаспори, мистецтвознавці, дослідники української культури, етнографи, краєзнавці. З'їзд викреслив можливі аспекти наукових досліджень цього феномену. В 2002 році в м.

серед 40 країн у конкурсі «Поширення європейських літературних творів», що проходить у рамках програми ЄС «Креативна Європа».

НІДЕРЛАНДИ. У Нідерландах з нагоди 210-ї річниці з дня народження Тараса Шевченка в українських школах відбулися тематичні уроки, а також були організовані мистецькі активності.

ЙОРДАНІЯ. У культурному центрі при ГО «Українська хата в Йорданії» до відзначення 210-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка було проведено тематичне заняття, присвячене дню народження видатного українського поета, прозаїка, мислителя та громадського діяча.

КАНАДА. Королівський монетний двір Канади випустив дев'яту в колекції срібну монету у формі української писанки.

Коломиї відбувся II Міжнародний з'їзд писанкарів, а в травні 2004 здійснився III Міжнародний з'їзд писанкарів. Світовою столицею Писанки на цей раз став Космач – легендарне карпатське село Косівського району Івано-Франківської області, що з давніх часів є центром, де писанкарство набуло досконалості у

▲ Музей Писанки в місті Коломия.

подачі узорів, створених на основі стародавніх символів, оберегових знаків, традиційних дохристиянських та християнських. До речі, на цій науковій конференції делегати заслухали доповідь академіка Миколи Мушинки з Пряшева про доцента Павла Марковича, популяризатора, науковця та дослідника, автора першої монографії про писанкове мистецтво українців Словаччини. Саме на вищезгаданому з'їзді делегатам було запропоновано, щоб кожен учасник мав за честь залишити музею кілька своїх писанок. Нам приємно відзначити, що від 2017 року в цьому визначному світовому музеї Писанки в Коломиї експонуються колекції писанок з Пряшівщини – унікальні колекції Любові Балащак з Бардієва – зодрипування поверхні яйця зооморфним та фітоморфним орнаментом: на запрошення директора музею писанки в Коломиї Ярослави Ткачук упродовж двох днів Любов Балащак взяла участь у X Всеукраїнському відкритому фестивалі Писанки 2017, де відбулися незабутні творчі зустрічі з чудовими майстрами писанкового розпису з поодиноких регіонів України. Огляд експозиції та фондосховищ залишили в ній незабутні, надзвичайно зворушливі враження.

Яйце – загальнолюдський символ життя, весни, сонця. Писанка абсолютно унікальний витвір народного генія. В Україні писанкарство досягло найвищого рівня свого розвитку і стало окремим видом мистецтва, а писанка – одним із культурних символів України, яку народними майстрами доведено у наш час до найвищого рівня досконалості.

Писанка популярна в усьому світі, але найбільше нею цікавляться, відтворюють і дорожать саме українці.

Йосиф ВАРХОЛ.

NOVE ŽYTĽA

Видáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 74. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 12,50 € Štvrťročné predplatné 3,125 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s. Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 74. Головний редактор Міроslав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.